

Buda Ferenc

Rendkeresés

– Jegyzetlapjaimból –

Még a sivatag is lehet valamely nép híven szeretett hazája. (No persze: oázisok, víznyerő helyek azért szükségesek még a szereteten túl is.) Bővebben s hitelesebben beduinok, türkmének, mongolok szólhatnak erről. Történelmi, földtörténeti adatok tanúsítják: valaha virágzó tájak terültek el a mai sivatagok helyén. (Legalábbis részben.) A jelenkori éghajlatváltozások iránya s üteme újabb területek elsivatagosodásának veszélyét vetíti előre. Nem épp szívderítő tudomásul venni, hogy ez a veszély leselkedik – egyebek közt – Eurázsia gabonatermő hatalmas térségeire, így hazánk nagy részére is. Ennek a folyamatnak a jelei a Duna–Tisza közi Homokhátságon már évtizedek óta észlelhetők. Csöppet sem vigasztaló, hogy e baljós változások bekövetkeztéért nem – vagy nem csupán – tőlünk független s mai ismereteink szerint befolyásolhatatlan természeti tényezők, hanem az emberi tevékenység elképesztő méreteket öltő káros megnyilvánulásai is okolhatók. Végképp elkésérítő, hogy azok a gazdasági és politikai hatalmak, amelyek a legnagyobb pusztítást vitték és viszik végbe a bioszférában: a piac, a pénz s a fegyverek hatalmasai semmi hajlandóságot nem mutatnak rá, hogy az egész földi életet károsító tevékenységüket félbehagyják vagy legalább mérsékeljék. Így aztán belátható időn – akár egy-két nemzedékváltáson – belül szembetalálkozhatunk a nagy kérdéssel – no, nem azzal, hogy szerethető-e a haza sivatag földje, hanem azzal, hogy megélhetünk-e rajta. S ha nem, hát hová?... A ránk bízott kék bolygó lakhatatlanná tétele után én már nem hiszek a *művelhető csillagok* délibábos utópiájában.

(A fenti eszmefuttatást a reggel óta tartó, szinte elviselhetetlen hőség indította el bennem. Délután három óra körül érte el a tetőpontot: minden jel szerint a közeledő hidegfront hajtotta-sűrítette maga előtt a meleget. Az imént aztán némi szél s mennydörgés kíséretében csendesen megeredt az eső. Jó lett volna, ha eltart egy-két óráig – vagy ha nem addig, hát legalább egy jó erős zuhó kerekedik belőle –, de hát se ez, se az nem lett. Ettől a gyenge kis permetegtől némi lélegzethez jutottam ugyan, ám a szomjas homok s a tikkadt növények nem sok hasznát látták.)

Harmadnap rápótolta az ég a minapi szűkmarkú áldást. Villámlik s dörög az ég, szakad a sűrű zápor, s én mezítláb s ing nélkül a hirtelen összegyűlt tócsákban tapicskolva lapáttal egyengetem a lejtős udvaron lefelé iramló esővíz útját.

Kutyámat nyugtalanítja a zivatar, szorongva, biztonságot remélve téblábol a közelemben, azt szeretné, ha a lapátnyél helyett inkább vele foglalkoznám. Megsimítom a fejét, nyugtatólag odadünnögök neki, ám ő szívesebben venné, ha bekísérhetne a házba. Erről szó sem lehet: kutyának kinn a helye, s egyelőre magam is idekinn teszek-veszek. E nem is igazán fontos tennivaló ürügyén pedig elgyönyörködöm a fényesen, nedvesen felüdülő falevelek s a tetőcserepeken szerteporzó vízcseppek sokaságán, s ahogy zúdul rám az eső, s a fejem búbjától a lábujjaim hegyéig csurogva eláztatja minden porcikámat, valami érzékeny pogány öröm jár át: most egy vagyok a többi lábón járóval, szárnyon szállóval, gyökérrel földbe kapaszkodóval – se több, se kevesebb, legföljebb annyiban más, mint ők, hogy érzéseimet én szavakkal is meg tudom fogalmazni úgy-ahogy. Azon persze megint csak eltöprenghetek, hogy szavaim vannak-é, lehetnek-é olyan tökéletesek, mint egy madár tudatlan éneke.

Erről a hirtelen jött zivatarról jut eszembe: a különböző frontok közeledtekor jelentkező fájásoktól-sajgásoktól, nyomott vagy nyugtalan hangulattól eltekintve én *szeretem az időjárást*. Pontosabban szólva: annak szinte minden megnyilvánulását. Szeretem a keményen ropogó száraz fagyot, a havazást, a nyáridő forróságát, hirtelen borulatait, szeretem a szelet éppúgy, mint a szélcsendet, tisztelen az aszályt, a viharokat, elgyönyörködöm a felhőkben, a villámlásban, téli éjszakákon a tágas udvarában ragyogó Holdban, még a dérrrel s a köddel is jól elvagyok; egyedül talán a *csontig áztató őszi esőket* viselem el nehezen.

*

Vajon miként alakult ki *idő* szavunk kettős jelentése? Példa az egyikre: *Telikmúlik az idő*. Vagy: *Nincs időm*. A másikra egy tőmondat Nyíró József *Úz Bence* című regényéből: *Üdő készül*. (Mondja hóvihár közeledtekor az öreg Üdő Márton.) E két szó: *kor* és *idő* jelentéstartalma különböző tudományterületek lényegét érinti a történettudománytól a biológián s meteorológián át a filozófiáig – a köznapi használatról nem is szólva. Vajon értjük-é, érezzük-é mindannyian a *kortalan* és az *időtlen* közti különbséget? Tudja-é mindenki, aki használja, hogy az *idétlen* szó eredetileg *koraszülöttet* jelölt? (Vagyis: kellő idő híján éretlenül világra jött, fogyatékos magzatot.) Mindkét szavunkat valamely török nyelvből kölcsönöztük, ki tudná meghatározni pontosan, mely korban, mely időben. Nehéz elképzelni, hogy e fogalmakra ne lett volna eredetileg saját ugor szavunk. Miért kellett hát mindkettőt kölcsönvennünk? S hová tűnt, ami volt? (Ha volt.) Nagy kérdések ezek, s ha elfogadható választ tudnánk rájuk keresni, szellemi létünk lényegéhez férközhetnénk közelebb, s régmúltunk egy-két homályos pontjára is némi fényt vetülne – a sok közül.

*

Ha igaz ama megállapítás, hogy a kultúra hozzátesz valamit – jót, szépet, hasznosat – a természethez, úgy bármilyen létesítmény, amely nem hozzátesz, hanem orvul elvesz belőle, gazdagítás helyett szegényíti, harmonikus kiegészítés helyett dölyfös erőszakkal rátelepszik, működő rendjét megbontja, összezavarja, termékeny szépségébe belerondít, az már *nem kultúra*, hanem valami egészen

más: rombolása, ellehetetlenítése annak az önmagát szervező és szabályozó rendszernek, amely nélkül az emberi faj fennmaradásában bizakodni merő önáltatás.

A fenti mondatot a soproni egyetemen tanító s kutató *Agócs József* megállapításával tenném teljesebbé:

„A holocaust, a földi élet pusztulása közelebb van az utolsó lépéshez, mint az elsőhöz. Az ökoszisztémák és a bioszféra organizztikus tulajdonságait s minden létfeltételét figyelembe vevő szintetikus tudomány, az ökoszisztéma- és bioszféra-biológia hiába kínál biztos gyógymódot. A minden újjal szembeni természetes szellemi tehetetlenség, a hagyományokon alapuló létezés féltése, a sokkal súlyosabb kórképtől való félelem legyőzése nélkül bemutatni sem lehet a bioszféra-biológia kórképét és gyógymódajánlatát. A paradigmaváltáskor szükséges elfogulatlanság, önzetlenség, valamint a gondolkodásunk alapjait érintő ellenőrzés nélkül nem juthatunk el odáig, hogy ne csak a „fajok sokféleségét” lássuk veszélyben, hanem az önszervezett élelmi hálózatok túróképességét, megújulási képességét is. Hogy ne csak vízrendezőket, erdészeket, vadászokat lássunk az „ökológiai krematórium” mögött, hanem politikusokat, bankárokat, tudósokat, sőt magunkat is; hogy a passzív védelem, a kisebb kár okozása helyett az éltetés, a megújulás, az »orvosi jellegű« természetátalakítás szükségességét hirdessük.”

*

A huszadik századdal ránk szakadó, belénk döbbenő bizonytalansággal színté egyidejűleg vált meghatározóvá a halál bizonyossága, a halált teremítő bizonyosság. Nem új jelenség ez a maga nemében, ám a történelem során először e nemrég magunk mögött hagyott században teljesedett ki s vált tömegessé, mondhatni globálissá, miután időről időre jókora területeken sikerül abszolút hatalmat kiépítenie: a különböző színezetű és eszmei háttérű (kommunista-bolsevista, náci-fasiszta, nemzeti, ill. vallási fundamentalista vagy egyszerűen csak személyi) diktatúrákat. Hosszasan vizsgálhatnók a parancsuralmi rendszerek természetét, az adott korra s földrajzi környezetre jellemző sajátosságait. Közös lényegük egyetlen mondatban is megfogalmazható: az érdekérvényesítés, valamint a vitás kérdések „elintézésének” leghatékonyabb, legcélszerűbb útja-módja a fegyveres erőszak. Ehhez természetesen ki kell alakítani a megfelelőképp riasztó s félelemkeltő ellenségképet (az a legjobb, ha ez az ellenségkép valakire- valakire – némi adjusztálással – eleve ráilleszhető), féltő gonddal ápolni kell a hadsereg nimbuszát (a hatalom egyéb megtettesítőjével együtt), s végül, de nem utolsósorban fennen hangoztatni kell azokat a (másokénál nyilván magasabbrendű) eszméket, eszmei értékeket – egyenlőség, testvériség, szabadság, demokrácia, társadalmi igazságosság, erkölcsi rend, hazafiasság, biztonság, béke, sőt szeretet (hogy tovább ne soroljam) –, amelyek nevében s jogos védelmében a nehézpáncélosok, rakéták s harci repülőgépek megindulnak az előre kiszemelt célpont(ok) felé. Elindítók pedig képtelenek okulni korábbi tapasztalataikból: gondolkodásuk négyzögletes, a kerek világ nagy része viszont kívülreked e négyzögön, ezért nem tudnak hát mit kezdeni győzelmeikkel sem (amennyiben

azok valóban győzelmek), így az egészséges és igazságos béke egyre elérhetlenebbé válik. Erőszakra – minő közhely! de igaz – erőszak a válasz az idők kezdeté óta, s a technika, a közlekedés meg az informatika jelenlegi fejlettségi fokán ma már nincs sebezhetetlen ország. A gondolkodásbeli gyökeres fordulat helyett a védekezés diktatórikus eszközeit – szigorú határelőőrzés, térfelügyelő hálózat kiépítése, rendszeres lehallgatások, azonnal bevethető, különlegesen kiképzett fegyveresek stb. – részesítik előnyben, így a demokrácia évszázados fellegvárjai szinte átmenet nélkül cserélnek arcot s válnak diktatórikus erődítményekké. Ennek a baljós folyamatnak vagyunk most – egyelőre élő – tanúi, részesei, elszenvedői: ki-ki a maga sajátos helyzete, állapota s tudata szerint.

*

„Számon tarthatják, mit telefonoztam
s mikor, miért, kinek.
Aktába írják, miről álmodoztam,
s azt is, ki érti meg.
És nem sejtetem, mikor lesz elég ok
előkotorni azt a kartotékot,
mely jogom sérti meg.”
(József Attila: Levegőt!)

Még ha ezer szállal kötődik is a maga korához, az igazi költészet érvényes voltát nem pusztítja el az idő. A lényeglátó költői lángelme itt a legújabb kor emberének információs s egyben egzisztenciális kiszolgáltatottságára tapint rá; arra az egyént és tömeget egyaránt tárgyá lefokozó állapotra, amelynek kiteljesedését („te azt tudod meg, amit tudodra adunk, de mi megtudunk rólad mindent, amit akarunk”) épp napjainkban van szerencsénk megélni.

*

Némi magánügy; ám úgy is mondhatnám: részletadatok egy soha el nem készülő önszociográfiából.

A nemrég – kényszerűségből – megvásárolt 14 éves Opel vételáron felüli járulékos költségei:

Kötelező biztosítás:	8 000 Ft
Átírási illeték:	16 000 Ft
Átírási díj:	8 000 Ft
Eredetiségvizsgálat:	16 000 Ft
Összesen:	48 600 Ft

Belátom: bagatell összegnek számít ez manapság, kár szóba hozni. Mint ahogy azt is, hogy havi jövedelmemnek több mint a felét kellett egy csapásra kifizetnem, s mindezért voltaképp semmit nem kapok. (A bosszúságon kívül.)

*

Tavaly ősszel megejtett vizsgálatok során kiderült, hogy legkisebbik lányunk – Borsika – asztmában szenved. (Újabb ok az örökös szorongásra.) Sikerült számára szanatóriumi beutalót szerezni a Kékesre. Épp kapóra jött a nemrég vett

kocsi, felvittük hát vele. Mátraházáig elég derekasan haladt az öreg járgány, attól kezdve azonban egyre keservesebben bírta a kapaszkodókat: akár egy tüdőtágulós ember. Vagy inkább: ló. A végső útszakaszon már kettes fokozatba kellett visszakapcsolnom, hogy zihálva, erőlködve fölkioldja magát a szanatórium bejárata elé. Elrendeztük a lány ügyeit-dolgait, egyet sétáltunk a környéken, majd indulni készültünk, hogy még idejében hazaérjünk. „Én lemegyek busszal Mátrafüredig, ott majd megvárlak benneteket”, – mondja a feleségem. Jól van. Kisvártatva mi is elindulunk, Zoli – Borsika Zolija – meg én. Mátrafüred kellős közepén megállunk, de a feleségem sehol: túlhajtottunk azon a ponton, ahol ő kiszállt a buszból. Végre ráakadunk. Futás a kocsihoz, hogy visszakanyarodjunk érte. A kocsi nem indul. Újra meg újra próbálgatjuk: semmi. Még csak gyújtás sincsen. Közben a fölübénk gomolyodó fekete zivatarfellegekből bab-szemnyi, fényes esőcseppek kezdenek hullani, majd hatalmas felhőszakadás ke-rekedik. Legalább tető alatt vagyunk – vigasztaljuk magunkat a kocsiülésen kurogva. Az eső elállta után – félóra, egy óra múlva? – az autót félretoljuk a főútról egy mellékutcába s megpróbálunk szerelőt keresni. Szerelő nincs. Az egész településen nincs egy szerelő. Menjünk le Gyöngyösre, azt tanácsolják, ott majd valamelyik benzinkútnál útbaigazítanak bennünket. A gravitáció jóvoltából nem kell végiggyalogolnunk a Gyöngyösig vezető utat: megtoljuk kissé a szekeret, majd az ülésre beszkökkenve a város széléig gurulunk, közben csupán a kormányra meg a fékre kell ügyelni. No meg a – szerencsénkre gyér – forgalomra. A lejtő megszűntével a férfiak kiszállnak s átveszik a motor, illetve a gravitáció szerepét, némi izzadás árán el is jutunk a legközelebbi benzinkútig. Ott autóhoz értő szakember – természetesen – nem található. Itt meg itt van egy szerelőműhely, mondja a kútkezelő, nézzük meg, hátha még nem zárt be. Zoli elszalad, jó negyedóra múlva visszalohol: már be van zárva, egy lélek sincs ott. Mitévők legyünk hát? Hívjuk ki a sárga angyalt. Kihívjuk, nagy sokára meg is jelenik. Előadjuk neki a tényállást. Ő becsülettel tudtunkra adja, hogy nemigen ért az autó-villamossághoz, de azért megpróbál a baj nyomára jönni. Fogót, villáskulcsot, csavarhúzókat szed elő, én felnyitom neki a motorháztetőt, vizsgálgatja a gyertyákat, az akku csatlakozásait, ezt-azt – semmi. Félig hanyatt bebújik a vezetőülés elé, szabaddá teszi a műszerfalat, kiszedegeti egyenként a biztosítékokat – semmi. Van egy autóvillamossági szerelő egy közeli faluban, azt mondja, szól neki telefonon, hátha el tud jönni, annak azonban ki kell fizetni az oda-visszaútját is. Nem baj, mondom, csak jöjjön. Telefon, várakozás. Elég hosszan. Végre megjelenik a fiatalember, alaposan, lelkiismeretesen végigvizsgál minden szóba jöhető alkatrészt a motorházban s a műszerfalon, kiszabadítja a különböző színű szigeteléssel ellátott vezetékeket, szétszed, összerak, elvág ezt-azt – semmi. Közben váratlanul megszólal az autó riasztója. Mindannyian meglepődünk, leginkább jómagam: fogalmam sem volt róla, hogy van neki ilyenje. A megfelelő kábel szétnyisszantásával a szerelő elnémitja a fülsiketítő vijjogást, majd tovább kutat. Belül minden rendben, mondja végül, másutt a baj, de szerelőakna nélkül nem lehet hozzáférni, no meg cserealkatrész sincs kéznél, a boltok meg már mind bezártak. De hogy jutunk haza? Az megoldható, mondja. Ezt a fekete meg piros vezetéket kell összekötni, s betolásra indul a kocsi. Lehámoz bicskával egy-egy

ujjnyit mindkét kábel szigeteléséből, a szabadon maradt drótvégeket kampósra begörbíti s összeakasztja: így ni, azt mondja. Csak aztán el ne felejtse leálláskor szétválasztani. Biztosan eljutunk vele hazáig? Egészen biztos. Mennyivel tartozom? – kérdem a sárga angyaltól. Tagja az autókлубnak? Nem. Akkor hát ötezer forint. Fizetek boldogan: fő, hogy hazajussunk. Igazat mondott a fiú: ezzel a jól bevált autótolvaj-módszerrel sikerült jó ütemben, további fennakadás nélkül megtennünk az utat Gyöngyöستől Ókékскéig. Másnap a helybéli szerelő rakott a kocsiba egy használt önindítót 7000 forintért. Ez az eddigiekhez adva – s a benzin árát nem számítva – 12 ezer forintnyi többletkiadás. S minden bizonnyal nem az utolsó. Ehhez képest az a 450 forint, amit egy újonnan vásárolt kerékpár belső tömlőért kifizettem, említésre sem méltó. Igaz: a Kékesre kissé hajszás lenne két keréken föltekerni. De hát ha mindenáron odakívánkozom, a busz oda is fölvisz ingyen. Mostanság azonban aligha megyek arrafelé.

*

A minap megjártam Békéscsabát. Jeles előadók részvételével irodalmi tanácskozás a megyei könyvtárban: *Humor a magyar irodalomban*. Érdekes, tartalmas, színvonalas. Este a gyulai Várszínházban 12 költő és író adja elő humoros – vagy legalábbis annak szánt – műveit. Köztük én is. Telt ház, a hálás közönség este 9-től csaknem éjfélig ott ül a nézőtéren, még a szünet után sem ritkulnak meg a széksorok. P. Sz. *Üvegfenék* című karcolata – megérdemelten – hatalmas, kirobbanó siker, a szerző utánozhatatlan előadásában: az est csúcsa. Számomra egyelőre még szokatlan ez az újfajta szerepkör, félszegnek érzem a hangomat, s kívülről, kissé idegenkedve tekintek magamra.

*

Néhány napos távollét után itthon a feleségem. Jó együtt üldögelni, egymás közelében tenni-venni. Hajszás, zaklatott napokon néha rá-rákívánkozom az egyedüllétre, ám ha magam maradok, előbb-utóbb rosszkedvem támad, nem találom a helyemet. Negyvennégy esztendeje is elmúlt már az idén, hogy egymáshoz szegődtünk. Remélem, megéljük együtt az ötvenediket s majd a hatvanadikat is. A háztól elszállt gyermekeinket viszont gyakrabban kellene látnunk: hogy tovább élhessünk.

*

Miután az írókat-költőket félrehessegették a politikától (pontosabban szólva: nagy részük maga visszahúzódott, egy-kettő közülük pedig még inkább belelábolt, ám nekik sem tett jót), szóval az irodalom s az irodalmi élet *depolitizál(ód)ása* után hamarosan bebizonyosodott: a felkínálkozó új lehetőségeket igazából a profi politikusok sem tudták jóra fordítani. Legfeljebb – tisztelet a kivételnek – a maguk javára.

No persze: akik – bevallva vagy bevallatlanul – pótcselekvésnek tekintik írói hivatásuk gyakorlását s helyette politizálnak, azok íróváltáról nincs mit beszélni.

*

Jegyzeteim között ráakadok egy mondatra:

A világ – világunk – működőképességének egyik feltétele a fölösleges pazarlás megszüntetése.

De vajon van-e, lehet-e olyan pazarlás, ami nem fölösleges?

Van bizony: se szeri, se száma a növény- és állatvilágbeli példának. A szél szárnyán, madárbegyben, emlősök bundájában s még százféle módon útrakelő magvak megszámlálhatatlan tömegének csupán csekélyke töredéke fog kicsírázni, a kicsírázottak közül pedig még kevesebb éri meg azt a kort – legyen bár reá egy hónapja vagy hét esztendeje –, hogy maga is termőre fordulhat. Milliónyi halikrából kikél – mondjuk – százezernyi ivadék, ám e százezerből jó ha pár-száz, esetleg néhány tucatnyi eljut odáig, hogy maga is lerakhassa az ikráit, mielőtt még hálóba-horogra vagy ragadozók gyomrába kerülne. Többségük tehát zsákmányul esik, még hozzá anélkül, hogy idejekorán továbbadhatta volna az élet fonalát, s rövid úton visszajut a nagy körforgásba. Náluk a látszólag mérték fölötti tékozlás nem egyéb, mint ésszerűen kikalkulált esélynövelő tényező: ennek híján megszakadna a lét továbbadhatóságának láncolata, következésképp kipusztulna a faj.

A céltalan, célszerűtlen, életellenes pazarlás az emberi tevékenység jellemzői közé tartozik. Kiváltképp elképesztő méreteket öltött ez napjainkban: a kisebb-nagyobb háborúk, valamint a végletesen urbanizált civilizációk színterein, a hivalkodó gazdagság s a reménytelen nyomor régióiban. Példái, megnyilvánulásai unos-untalan szemünk elé kerülnek mindenütt, azokat nap mint nap s lépten-nyomon – önzésből, gondatlanságból, megszokásból – magunk is elkövetjük.

*

Utolsó heteit apám magába zárkózva, magába roskadva vonszolta végig. Amíg napról napra fogyatkozó erejéből telt rá, az ágyról lekászálódván az ablak elé húzott öreg fotelbe telepedett, s mind fázósabb térdére-lábaira pokrócot terítve félnaphosszat ott gunnyasztott tétlenül. Olykor el-elszunyókált ültében, többnyire azonban ébren, de egy szó, egy mozdulat nélkül nézett maga elé. A tévékészüléket soha be nem kapcsolta (a távirányító kezelése – míg élt – anyám vállalt feladatai közé tartozott), kis Szokol rádióján ekkoriban legfeljebb az időjárásjelentést hallgatta meg. („Mára már megint hűvös, szeles időt jósoltak.”) Ha vele voltam, beszélgetéssel, régi dolgokról való kérdésekkel iparkodtam egy kicsit felélnéki; néha – bár mulólag – sikerült is. De hát nem lehettem állandóan a közelében. Korábban, míg rá nem kanyarodott a végső útra, üres óráiban el-elolvasgatott. Főként a történelmi tárgyú könyvek érdekelték, de kedvelte a rövidebb elbeszéléseket is. Vittem hát neki néhányat, ügyelvén rá, nehogy túlságosan aprók legyenek a betűk. Még aznap délután ismét betoppanok hozzá. Ott kuporog megszokott helyén, bámulja az ablakon túli semmit. A könyvek az asztalon, azonmód, ahogy leraktam őket.

– Miért nem olvasol, papám? – kértem tőle. – Legalább belelapozhatnál ezekben a könyvekbe.

– Nem rontom én azzal a szememet, fiam – feleli gyenge, de eltökélt hangon. Nem tudtam, nevessek-e rajta – vagy sírjak.

*

Szeptember tizenegyedikére. Ma két éve, már estefelé, amint egyéb ügyeimet úgy-ahogy elrendezvén benyitok apámhoz, nyomban rákattintok a televízió egyes csatornájára. (Aznap még arra sem tudtam időt szakítani, hogy a napi híreket meghallgassam, s e hangos-színes képládával legalább őt is kimoccsantatom valamelyest saját magából. Hátha...) A képernyőn megjelennek a New York-i merénylet félelmetes, szinte valóságos képsorai.

– Nézd csak, papa, mi történt New Yorkban! – kiáltok izgatottan. – Felrobbantották a Világkereskedelmi Központot! Két repülő is nekivezettek egymás után!

– Tudom – szól apám oda sem tekintve –, már láttam.

Látta? Olyan még nem fordult elő, hogy maga bekapcsolta volna a tévét, de azért megkérdeztem tőle:

– Tévéztél, míg odavoltam?

– Nem. Tudod, hogy nem szoktam.

Talán a kis rádión hallgatta a híreket, s amit hallott, azt nyomban el is képzelte magában.

– Nem – ingatja meg a fejét kérdésemre –, rádiót sem hallgattam máma.

Mit láthatott? Miként láthatta?

Ma sem tudok a nyitjára jönni.

*

Nemsokára betelik ez a füzet is. A beleírottak nagy része – legalábbis ebben az állapotában – közlésre alkalmatlan. Egyébre is alig jó. (No: nyersanyagnak talán.) Jelenlegi borús hangulatomban roppant nehéz értelmét találnom ennek a kitarató, konok körmölgetésnek. Ha kigyomlálva, kiegyelgetve, itt-ott kiegészítve közreadom is ezt a sok-sok betűt, ugyan kinek s mi haszna belőle? Mi megy előre általa?

(Jaj: akárcsak apámat hallanám! Igen el tudta magát rekeszteni néha – néha? a kellenél is többször – a megélhetést, a boldogulást, a testi-lelki zavartalan nyugalmat közvetlenül nem szolgáló dolgok s ügyek elől. Hányszor nyisszantotta félbe beszélgetéseink színesen sarjadó indáit – akár egy metszőolló józan kattanása – a sokszor hallott mondat: „Na jó, elég, most már beszéljünk a saját dolgainkról.” Anyám kíváncsibb, érdeklődőbb, a világon mindenre sokkalta nyitottabb s rácsodálkozóbb lelkű volt mindvégig. Ő még hályogos, megromlott szemével is kész volt előre, fölfelé s körbetekinteni. Nem adta meg magát, csak a végleges bénulás révén vehetett rajta erőt az enyészet. Ők ketten: más alkat, más szemlélet, más-más alapállás. Talán ebből is ered, hogy ritka, igen ritka volt köztük az összhang békéje s csendje; két egybe nem illő fogaskerék csikorgása kísérte végig hosszú életüket. Anyámtól én több vonást örököltem, de apám jelenlétét is érzem letagadhatatlanul. Mostanság: öregedőben pedig ráérezmélek, ahogy időnként bennem viaskodnak. S ha már életükben nem sikerült, hát legalább most próbálom őket magamban összebékíteni.)

2003. nyár közepe – ősz eleje.